

## ЕКСПРЕС-МОНІТОРИНГ І ОЦІНКА ДАНИХ ВИКОРИСТАННЯ КОРМІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ З ВИРОБНИЦТВА СВИНИНИ

*Лоза А.А., аспірант*

*Полтавська державна аграрна академія*

*У статті розглянуто методу експрес-моніторингу використання кормів в підприємствах по виробництву свинини замкненого циклу на прикладі Дніпропетровської області та наведені обґрунтування необхідності контролю показника використання кормів, як одного з ключових факторів зниження собівартості продукції свинарства.*

*The article deals with method of rapid monitoring of the use of forage in the pork-producing enterprises on the example of Dnipropetrovsk region and explains the need to control the feed rate, as one of the key factors in reducing production costs.*

**Постановка проблеми.** М'ясо є обов'язковим компонентом для повноцінного харчування людини та незамінним джерелом білків, а свинина є національним продуктом харчування для українців. Ще за радянських часів вона була найбільш споживаним м'ясом. Зокрема, в 1990 році на душу населення нашої країни припадало її по 28 кг, що становило фізіологічну норму (25-30 кг). Після здобуття Україною незалежності почався різкий занепад всього сільського господарства. Результат – різке падіння поголів'я всіх видів сільськогосподарських тварин і птиці. Так, якщо станом на 1 січня 1990 року загальне поголів'я свиней становило біля 20 мільйонів, то станом на аналогічну дату 2000 року воно скоротилось вдвічі. Також вдвічі скоротилось і споживання свинини населенням – до 14,6 кг на душу в рік, а в 2010 році – і того менше: 13,8 кг.

Роблячи невеличкий екскурс в історію, необхідно відмітити, що Дніпропетровщина завжди була областю розвиненого свинарства з більш, ніж мільйонним поголів'ям, змагаючись за цим показником з Полтавською областю, посідаючи то перше, то друге місце. Так, наприклад, станом на 01.10.1976 року в області утримувалось 1350 тисяч голів свиней, а за об'ємами впровадження штучного осіменіння свиноматок, в тому числі і транспортованою спермою кнурів-плідників держплемстанцій (їх завезено було сюди 266 голів), область в 1976 році досягла рекордних показників, які так і залишились неперевершеними в масштабах СРСР – 89785 маток (або більше 70% від всього спарованого поголів'я).

Виробництво свинини на 01.01.1976 року становило по області 70142 тонни, або 10,5 ц на одру основну матку (коливання в межах 7,0-19,1 в розрізі районів); було отримано більше 1 мільйона поросят. Питома вага свинини в загальному виробництві м'яса становила 38% з коливаннями між районами від 13 до 52% [2].

Загальними недоліками тодішнього, можна стверджувати – екстенсивного свинарства були, в першу чергу, технологічна бідність приміщень та обладнання, постійний брак кормів, низька їх збалансованість в раціонах годівлі, важкі неprestижні умови праці, а також недостатній ветеринарно-санітарний рівень захисту тваринництва тощо.

По Дніпропетровській області в 2011 році поголів'я свиней в усіх категоріях господарств становило 582480 голів, в тому числі в сільськогосподарських підприємствах – 424755 голів, і тенденція спаду, як і в попередні роки, продовжувала мати місце: воно скоротилось за рік (станом на 1 січня 2012 року) в сільгоспідприємствах на 32400 голів, в господарствах населення – на 4463 голови. За 2011 рік в сільгоспідприємствах вироблено 48875,4 тонн свинини в забійній вазі, що більше від попереднього року на 5053,9 тонни, або на 11,5%, але поросят отримано значно менше, ніж в 2010 році (на 30560 голів), в тому числі й від маток основного стада – на 20698 голів. Таке становище обумовлене багатьма причинами, головними з яких є відсутність державної підтримки, особливо в кризові періоди, нестабільна цінова політика на ринку, високі ціни на корми та інгредієнти, висока вартість кредитів тощо.

Всі перелічені фактори є як такі, що здійснюють тиск на виробника і на які він, на жаль, не завжди може дієво вплинути. Але є й ціла низка внутрішніх причин, які обов'язково формують економічну ефективність галузі. Це, в першу чергу, корми – їх кількість, якість і вартість, а також професійне забезпечення ведення галузі та рівень контролю за виробництвом.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідженням ефективного виробництва свинини в умовах ринкових відносин присвячені роботи В. Рибалки, М. Березовського, А. Геті, Я. Ведіна, А. Головка, С. Рубана, О. Шпичака, О. Костенка, Н. Сеперович, О. Собоного, М. Босого та інших.

Проте проблеми та перспективи економічної ефективності вітчизняного свинарства потребують подальшого дослідження.

**Постановка завдання.** На основі аналізу показників діяльності сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області по виробництву свинини за 2011 рік визначити ефективність використання кормів ними на свинарську галузь, порівняно з оптимальними нормами.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Для досягнення мети нами розроблена експрес-методика, яка дозволяє оперативно проводити моніторинг і визначати доцільність кількості використаних кормів за будь який період (день, тиждень, місяць, рік) як на основі даних державної звітності, так і отриманої з інших джерел. Алгоритм методики побудований на тому, що середньостатистична голова при замкнутому циклі виробництва свинини має середньостатистичну масу тіла і об'єм і потребує на ріст і розвиток з заданою продуктивністю на добу визначену кількість кормів. Нами вираховано, що для свинарства вона становить 1,6 кг комбікормів, або 1,88 кормових одиниць. Цю константу ми назвали індексом використання кормів (ІВК). Методика, повторюємо, дієва тільки для господарств з замкнутим циклом виробництва. А район в цілому і є такою системою.

В розрахунки визначення потреби кормів на свинарську галузь для району на рік, за методикою, ми включаємо дві константи – це річна кількість днів (в даному випадку це 365) і ІВК, тобто 1,88 і мобільний показник – це середньостатистична кількість поголів'я. Математичний вираз для району має такий вигляд:  $A = 365 \times \text{ІВК} \times B$ ,

де А – розрахункова потреба в кормах для свинопоголів'я;

В – середньостатистична кількість свиней в районі, гол;

ІВК – 1,88 кормових одиниць.

Інформативні дані про діяльність сільськогосподарських підприємств по виробництву свинини в 2011 році представлені в таблиці 1, на основі яких розрахована річна потреба в кормах для галузі районів за допомогою ІВК.

Таблиця 1

**Ефективність використання кормів в підприємствах по виробництву свинини Дніпропетровської області**

Райони	Поголів'я, гол.	Потреба в кормах, тис. ц к. о.	Згодовано свиням, тис. ц к. о.			Середньодобовий приріст, г	Реалізовано, т	+/- до потреби	
			всього	в т.ч. концентрованих	із них комбікорми			т.ц к.о.	%
Апостолівський	4915	33.73	28.8	28.8	26.4	343	1094.1	-4.93	14.6
Васильківський	165	11.32	6.3	6	-	99	420.1	-5.02	44.3
Верхньодніпровський	7248	49.74	53.4	49.3	13.1	390	873.9	+3.66	7.4
Дніпропетровський	52653	361.3	268.2	266.9	143.7	360	7345.9	-93.1	25.8
Криворізький	2800	19.21	14.8	14.4	0.6	256	140.6	-4.41	23
Криничанський	28197	193.49	143	142.5	63.6	394	3393.2	-50.49	26.1
Магдалинівський	53061	364.1	322	320.8	229.5	509	8034.6	-42.1	11.6
Межівський	6929	47.59	45.2	44.7	6.5	405	360.1	-2.39	5
Нікопольський	19018	130.5	157	155.6	117.7	380	3107.6	+26.5	20.3
Новомосковський	45119	309.6	288.5	285.3	211.1	402	6475.6	-21.1	6.8
Павлоградський	19118	131.19	122.7	121.9	62.6	545	2177.3	-8.49	6.5
Петриківський	2684	18.42	25.9	25.9	1.7	409	316.9	+7.48	40.6
Петропавлівський	4436	30.44	28.4	27.5	0.7	193	188.6	-2.04	6.7
Покровський	22729	156	136.6	135.5	110.3	338	2494.1	-19.4	1.24
П'ятихатський	12591	86.4	47	46	27.7	332	1215.5	-39.4	45.6
Синельниківський	51151	351	346.2	320.1	271.2	574	3997.9	-4.8	1.36
Солонянський	11972	82.15	62.5	61.2	15.7	388	1956.6	-19.65	23.9
Софіївський	2380	16.33	16.2	15.2	4.7	276	199.2	+0.13	0.8
Томаківський	11718	80.41	75.9	73.4	12.3	363	1180.2	-4.51	5.6
Царичанський	9643	66.17	55.2	53.4	21.4	423	1022.2	-10.97	16.6
Широківський	1258	8.63	10.3	10.2	1.2	136	54.4	+1.67	19.4
Юр'ївський	22360	153.43	126.8	126.3	3	365	2803.9	-26.63	17.4
Інші	-	-	0.8	0.8	0.6	-	4.9	-	-
Всього по області	392355	2692.34	2438.8	2331.9	1344.1	422	48857.4	-253.5	9.4

За даними наведеної таблиці і розрахункової потреби в кормах констатуємо, що в цілому по області за 2011 рік за рахунок 16 районів свинарству сільгосп підприємств не додано до оптимальної норми 253,5 тисяч центнерів кормових одиниць, або 9,4%. Особливо недбале відношення до годівлі свиней слід відмітити в П'ятихатському районі, де свинарству не дододано 45,6% кормів. Також необхідно звернути увагу на використання кормів в деяких господарствах Криничанського, Дніпропетровського, Криворізького та Солонянського районів, де не додано до норми більше, ніж 20% фуражу. Незрозуміло неоправданою є також перевитрата кормів, яка допущена госпо-

дарствами Петриківського – 40,6%, Нікопольського – 20,3% та Широківського – 19,4% районів. При цьому в останніх двох середньодобові прирости значно менші обласного показника – 380 і 136 грам відповідно. Недогодівля та перевитрата кормів в окремих господарствах обумовлена в першу чергу якістю професійного супроводу виробництва свинини, недостатньою технологічною дисципліною, відсутністю кормоприготувальної техніки, а то й відсутністю кормів в необхідній кількості та асортименті взагалі. Це підтверджується і матеріалами таблиці, де в п'яти районах області: Васильківському, Криворізькому, Петропавлівському, Софіївському та Широківському при концентратних типах годівлі свиней раціони згодуються в вигляді незбалансованих кормосумішей, а не комбікормів. Зрозуміло, що результатом такого відношення до галузі є низька продуктивність поголів'я: середньодобові прирости на відгодівлі в цих районах становлять всього лише 99-276 грамів.

Прикладом професійного підходу до годівлі свиней є господарства Синельниківського району, де функціонує відомий не тільки в Україні, а й за її межами багатогалузевий тваринницький комплекс «Агро-Союз», в якому свинарство забезпечує переважну частину доходів. Маючи дешеву сировину та найсучасніше технологічне обладнання для виробництва комбікормів, зернохновища для зберігання зерна, високооснащену лабораторію контролю за якістю сировини і готової продукції, відповідальний колектив менеджерів-професіоналів, господарство досягло за 2011 рік найвищих показників продуктивності свинарства в області, отримуючи по 574 грами приросту на добу за весь період дорощування і відгодівлі тварин з витратами комбікормів в оптимальній кількості, що обумовлює фінансову стабільність не тільки галузі, а і всього господарства. До цього необхідно додати, що якість кормів прямо пропорційно інтерполюється на якість свинини, помітно збільшуючи її категорійність, а, значить, і ціну.

До групи кращих по раціональному використанню кормів в свинарстві сільськогосподарських підприємств можна віднести Павлоградський і Магдалинівський райони, де прирости свиней становили 545 і 509 грамів на добу, відповідно, і де ще закладено великі резерви покращення роботи галузі за рахунок підвищення якості кормів та їх використання. За рахунок вищезгаданих трьох районів область отримала в 2011 році більше 35% від усієї заготовленої свинини.

**Висновки.** Експрес-методика визначення оптимальної кількості кормів за будь-який період в господарствах, або в їх об'єднаннях з замкнутим циклом виробництва свинини дає можливість визначати рівень роботи галузі по раціональному використанню кормів, опосередковано виявляти негаразди і рівень професійного та технологічного супроводу виробництва свинини та вносити відповідні корективи для покращення роботи галузі вже сьогодні і на перспективу.

Здійснюючи моніторинг наданих в наше розпорядження матеріалів по виробництву свинини районами Дніпропетровської області в 2011 році за допомогою експрес-методики, нами визначено оптимальні і слабкі ланцюги галузі в окремих господарствах районів області і напрямки роботи її покращення.

Звернути особливу увагу на те, що як нещодавно, так і перевитрати кормів в будь-якій галузі тваринництва, підривають економіку господарств і є чи не найголовнішою причиною збитковості. В нашому випадку ці збитки становлять біля 100 мільйонів гривень.

#### **Література:**

1. Зальгін А.Г. Беседи о животноводстве, М., 1986. – С. 74, С. 126.
2. Пивняк Н.В., Лоза А.Р. Мероприяття по розвитку свиноводства Днепропетровской области на 1978-1985 годы. Днепропетровск, 1978. – С. 23-25.
3. Виробництво продукції сільського господарства за 2011 рік. (Попередній звіт). Дніпропетровськ, 2012.

УДК: 631.147:504:338.43

## **ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ**

*Ляшенко О.А., к.е.н., доцент; Бубнова О.А., студентка  
Дніпропетровський державний аграрний університет*

*Запропоновано впровадження проекту по вирощуванню органічної продукції в діяльності СТОВ «Злагода» Новомосковського району Дніпропетровської області.*

*A proposed project for growing organic produce in activities farm property "Zlagoda" Novomoskovsk region.*

**Постановка проблеми.** Сучасний аналіз стану соціально-економічного розвитку сільських територій вказує на поступовий занепад та руйнацію українського села, що характеризується загостренням проблем зайнятості, стимулювання розвитку малого бізнесу в сільській місцевості та підвищення якості життя сільських жителів. Крім того, постає проблема екологічно безпечного використання земель останніми роками, оскільки нераціональне їх використання призвело до зниження родючості ґрунтів, поширення ерозійних процесів, збільшення площ забруднених і деградованих земель, недостатнє звернення уваги на необхідність забезпечення населення екологічно чистими, якісними та корисними продуктами харчування [1].

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Значний внесок у дослідження даної проблеми зробили вітчизняні вчені: В.В. Писаренко, Н.М. Рідей, О.Т. Дудар, Р.М. Безус, Л.М. Сокол, О.В. Ходаківська, Н.О. Шевченко та інші.

**Постановка завдання.** Усвідомлення зростаючої екологічної загрози внаслідок інтенсивного ведення землеробства вимагає впровадження альтернативної моделі господарювання, що дозволить відтворити родючість ґрунтів, сприятиме розвитку сільських територій та підвищенню ефективності і прибутковості сільського виробництва. В цьому випадку кроком на зустріч має стати саме екологізація сільського господарства.

Вирощування екологічно чистих сільськогосподарських культур – це досить складний процес, який неможливий без внесення органічних добрив, дотримання належної сівозміни культур, використання рослинних решток, бобових рослин з метою підвищення родючості та поліпшення структури